

III. ENGELSİZ ÜNİVERSİTE ÇALIŞTAYI SONUÇ BİLDİRGESİ

GİRİŞ

Çalıştay 5-6 Mart 2009 tarihlerinde İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Doktora Salonlarında yapılmıştır. Çalıştayda ilk etapta düzenleme kurulu tarafından “Yeşil Grup – Engelsizlerin Eğitimi”, “Sarı Grup - Ders ve Sınav Uygulamaları”, Mavi Grup - Engelsiz Birimlerin Yasal Çerçevesi ve Üniversite İçindeki Organizasyon” ve “Kırmızı Grup - Mevcut Yasaların Hayata Geçirilmesi ve Yasal Boşluklar” adı altında dört çalışma grubu oluşturularak katılımcı olması gereken Türkiye’deki tüm vakıf ve devlet üniversitelerine çağrı gönderilmiştir. Çağrıya olumlu cevap vererek katılımcı gönderen üniversite sayısı 59’dur.

Üniversitelerin yanında engelliler ve engelli öğrencilerle doğrudan ilişkili olan devlet kuruluşlarına da davetiye gönderilerek katılımları sağlanmıştır. Bu kuruluşlar Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA), ÖYSM ve YÖK’tür. Her üç kuruluş da çalıştaya katılarak katkı sunmuşlar, görüş ve önerileri dinlemişlerdir. Gönderilen çağrıya verilen cevaplarda katılımcıların içinde yer almak istedikleri çalışma gruplarına göre yapılan dağılım sonucu Kırmızı Gruba katılım sayıca çok az kaldığından bu gruptaki katılımcılar diğer gruplara dağıtılmıştır. Böylece çalıştay üç grup ile tamamlanmıştır. Ayrıca üç farklı sivil toplum örgütü ile iki özel kuruluş gözlemci göndermiştir.

Çalıştay süresince Engelsiz Üniversiteyi mümkün kılacak çeşitli konferans, panel ve seminerler gerçekleştirilmiştir. İsteyen katılımcılar poster sunumlar yapmışlardır. Her üç çalışma grubu çalışmalarının bitiminde birer rapor hazırlayarak düzenleme kuruluna sunmuşlardır. Bu sonuç bildirisi çalışma gruplarının raporlarını da içermektedir.

Engelsiz üniversitenin önemi, demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün temel alındığı devlet sistemlerinde fırsat eşitliği yaratmak ve birlikte yaşamayı sağlamak için vazgeçilmez olmasından ileri gelmektedir. Türkiye’nin AB süreci ile birlikte hızlanan değişimler içinde engelli haklarının artırılması da yer almaktadır. Çalıştayın önemli başarılarından birisi ilk defa ÖSYM, YÖK ve ÖZİDA’nın katılmış olmasıdır. Diğer önemli başarısı ise, 2012 yılına kadar engelli vatandaşlar için gerekli düzenlemeleri yapmaları gereken kurumlar arasında üniversitelerin de yer almasından dolayı, üniversiteler bazındaki katılımın beklenenin üzerinde olmasıdır. Özellikle yeni kurulan üniversitelerin katılımları çalıştay katılımcılarını ve düzenleme kurulunu memnun etmiştir. Bu üniversiteler yeni kuruldukları ve gerekli alt yapı, bina, laboratuvar, sosyal tesis ve idari yapılanmayı tamamlamadıkları için yapacakları her

işte engelli öğrencileri ve çalışanları hesaba katarak kurumsallaşmaları maliyeti de düşürecek bir avantaj olarak kabul edilmektedir. Başbakanlığın 20.06.2006 tarihinde 26204 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe soktuğu “Yükseköğretim Kurumları Özürlü Öğrenciler Yönetmeliği”ne göre, üniversitelerin zaten gerekli düzenlemeleri yapmaları yasal zorunluluk haline getirilmiştir. Bu zorunluluk 2012 yılına kadar yerine getirilmediği takdirde kamu yöneticilerini hapis cezasını da içeren bir takım yaptırımlar beklemektedir.

Çalıştayda yapılan görüşmeler, tartışmalar ve bilgilendirmeler sonucunda aşağıdaki konularda kararlar ve kamuoyunun ilgisine sunulmuştur.

A. KAMU FARKINDALIĞINI ARTTIRMA

Sağlık Spor ve Kültür (SKS) Daire Başkanlığı altında örgütlenmiş olan “özürlü/engelli öğrenci birimleri”, bu şekildeki levhayı kapıda gören öğrencilerin kapıyı çalarak yardım istemelerini zorlaştırmaktadır. Ayrıca engelli olmayan öğrenciler de, psikolojik danışman olan ve engelli öğrenci birim sorumlusu olarak görevlendirilen bir kişiye başvurmakta isteksiz davranmaktadır. Bu nedenle rehberlik ve sosyal destek birimlerinin herhangi bir olumsuz etiketleme yapmadan engelli-engelsiz tüm öğrencilere destek vermesi olumlu bir sonuç veren bir uygulamadır (İstanbul Üniversitesi örneği).

1. Engelli araştırma ve uygulama merkezi bulunan üniversiteler için bir öneri: Danışma kurullarına Yapı İşleri Daire Başkanı, Strateji Daire Başkanı, Öğrenci İşleri Daire Başkanı gibi engelli öğrencilerin ihtiyaçları ile doğrudan ilgili kişilerin görevlendirilmesi,
2. Yüksek Öğretim Kurumu tarafından, rektörlüklere altı ayda bir yapılması gerekenlerle ilgili sorgulama yapılması,
3. Engelli öğrenci birimi sorumlularının yöneticilere ısrarla gereklilikleri hatırlatması,
4. Engellilerle iletişim halinde olan üniversite birimlerinin (Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı vb.) hizmet içi eğitimden geçirilmesi,
5. Farkındalık için;
 - Yöneticilere, kamu çalışanlarına eğitim seminerleri,
 - 2012 yılına kadar yasal düzenlemelerdeki gerekliliklerin uygulamaya dönüştürülmesi,
 - TV – radyo kanallarının kullanılması,
 - Kurumlar içinde hizmet içi eğitim sürecinin başlatılması,

- Halkın bilinçlendirilmesi için muhtarların aktif olarak katılacağı projeler geliştirilmesi,
- Engelli derneklerine engelli olmayanların katılımını sağlamak için özendirici faaliyetlerin düzenlenmesi,
- Rehabilitasyon merkezi yönetici ve çalışanlarının kamuoyu eğitiminde görevlendirilmeleri,
- Gençlik ve Spor Müdürlüklerinin engellilerin sağlıklı insanlarla birlikte katılabilecekleri etkinlikler düzenlenmesi,
- Yerel Yönetimlerin engelliler için kamusal alanda yapılması gereken düzenlemelerin (kaldırımlar, rampalar, konutlardaki düzenlemeler) yapılması, yapıların organize edilmesi konusunda bilinçlendirilmeleri ve bu konuda bilgilendirmeleri,
- İlkokul ve lise düzeyi eğitiminde engelliler ve ihtiyaçları konularında müfredata ekleme yapılması gereklidir.

B. EĞİTİMCİLERİN FARKINDALIĞININ SAĞLANMASI

Engelli bir öğrenci engeli ne olursa olsun üniversitede eğitim hakkını kazandıktan sonra eğitimini sürdürmesi için eğitimle ilgili eksiklikler ve gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Hiç bir öğretim elemanı öğrencinin engelinden dolayı öğrenciye eğitimi ile ilgili olumsuz bir yargıda bulunmamalıdır. Eğitimciler her zaman eğitimde fırsat eşitliğine riayet etmeli, kimsenin engeli nedeniyle eğitiminden geri ya da mahrum kalmasını önlemelidirler. Üniversitelerdeki öğretim elemanlarının hizmet alanlarında yapması uygun görülen durumlar;

a. Ders materyalleri:

- Öğretim elemanları eğitimleri sırasında öğrencinin engeline göre en iyi şekilde eğitim verebilmek için ders materyallerini öğrenciye vermesi, ders için gerekli kaynağı daha önce öğrenciye bildirmesi gerekir.
- Engelli öğrencinin durumu göz önünde bulundurularak sınıf içi düzenleme yapılmasında duyarlı davranılmalıdır.
- Öğrencilerin eğitimlerinde engelli öğrencilerin durumları göz önünde bulundurarak ders içi materyallerine dikkat etmeli bu yük olarak değerlendirilmemelidir.

- Eğitimleri ile ilgili bir zorluk olduğu takdirde engelli öğrenci koordiantörlülüklerinden destek almaları gerekmektedir.
- Partner gerektiren engelli öğrenci varsa partner desteđi vermelidir.
- Ders içinde dinleme cihazı kullanmak isteyen öğrenciye cihazını kullanmasına izin verilmelidir.
- Üniversitelerde görme engellilere yönelik teknik donanım varsa ders notlarını engelli öğrenci koordinatörlüğü ile işbirliğine girerek öğrenciye gerekli kaynak yaratılmalıdır.
- Bedensel engelli öğrencilerin binaların giriş katlarında eğitim görmelerine olanak sağlamalıdır.

b. Sınav ve not verme:

- Öğretim elemanları sınav sorularını yazılı olarak vermelidirler.
- Gerektiğinde sınavda partner (asistan/okutman) görevlendirmeli. Ancak bu görevlendirilen kişilerin duygusal davranmamalarına, bilimsel yardımda bulunmamalarına, bu kişilerin de mutlaka gerekli iletişim eğitiminden geçmiş olmasına özen gösterilmelidir.
- Öğrencilerin sınav sonuçlarında da duygusal ya da fazladan puan verme gibi destekte bulunmamalıdır. Engelli öğrenciye, “sen nasıl olsa geçeceksin, fazla sorun çıkarma” türünden bir yaklaşım gösterilmemelidir.
- Sınav süresi engelinin özelliği dikkate alınarak YÖK’ün belirlediği kriterler doğrultusunda gerektiğinde uzatılabilir (6 dakikaya 1 dakika ekleme).
-
- Ödevler:
- Öğrencinin engellilik düzeyi göz önünde bulundurularak kendisini geliştirebileceği unutulmamalı ve yetenekleri göz önünde bulundurulmalıdır. Ödevler mutlaka engelli öğrencilere de verilmeli, ancak onların yapması imkansız ya da çok zor ödevler olmamasına dikkat edilmelidir.

c. Danışmanlık:

- Danışmanlar, engelli öğrenciye kazandığı bölüme engeli uygun olup olmadığı konusunda olumsuz tutum geliştirmemelidir.

- Öğrenciye eğitimi konusunda ve eğitimi için kaynak ve materyalleri bulmada destek olmalıdır.
- Engelli öğrenciye yaklaşımda duygusal veya öğrencinin yapabileceklerini üstlenecek tarzda davranışta bulunmamalıdır.
- Engelli öğrenciye iş yapamaz gözüyle bakmayıp diğer öğrencilerle entegre bir yaşam için destek vermelidir.
- Eğitimsizlere her üniversitenin birimleri tarafından farkındalık toplantıları yapılmalı. Bu toplantılarda belli etik kurallara uyulmalıdır. Ayrıca farkındalık toplantılarının ve eğitimlerinin ülke genelinde standardizasyonu sağlanmalıdır.

C. ENGELSİZLERİN EĞİTİMİ

Engelsiz Üniversite için önceliklerden birisi de engelsiz eğitimcilerin eğitilmesidir. Bu eğitim, engelsizlerin engellileri daha iyi anlamasını, sorunlara duygusal yaklaşmak yerine bilimsel ve çözüm üreten bir yaklaşımın yerleştirilmesini amaçlamalıdır.

Bunun için başlıca şart eğitimcilerin bu konuda duyarlı kılınmasının sağlanmasıdır. Burada ana temanın engellilere acımanın aksine engelsizlerle aynı ortamda rahatlıkla yaşamlarını sürdürebileceği koşulların sağlanması olduğu vurgulanmalıdır. Bunun için ise öncelikle:

- Kampuslerinde bulunmayan Üniversitelerde; içerisinde engelli öğrenci danışmanlarının da gönüllü olarak görevli olacağı, rehberlik danışmanlık sosyal destek birimlerinin kurulması ve bu birimlerde gönüllü olarak çalışacak öğretim elemanlarının yer alması gereklidir.
- Her eğitim-öğretim yılının başında Üniversitelerin öğrenci işlerinden sorumlu Rektör Yardımcılarının, Fakültelerin öğrenci işlerinden sorumlu Dekan yardımcıları ile toplantı yaparak fakültelerindeki engelli öğrencileri saptamaları, uzmanlar tarafından hazırlanmış olan ilgili formları doldurarak, fakültelerindeki öğrenci işlerinde bunlarla ilgili veri tabanı oluşturulması sağlanmalıdır.
- Bu veri tabanları oluşturulduktan sonra üniversitenin rehberlik birimleri ile koordinasyonlu olarak fakültelerin ilgili birimlerine ve bu birimlerdeki öğretim elemanlarına engelli öğrencilere ait bilgilerin ulaştırılması sağlanmalıdır.
- Bunun yanında fakültelerin Dekan yardımcıları, öğrenci işlerinden sorumlu eleman ve engelli öğrenci danışmanları ile toplantı yaparak bu öğrencilerin fiziki ortamlarının uygunluğu araştırılmalı ve eğitim ihtiyaçları belirlenmelidir.

İvedilikle çözüm önerileri saptanarak, bunların ilgili birimlere iletilmesi ve bu ihtiyaçların giderilmesi sağlanmalıdır.

- Engelli öğrenciler hakkında bilgilendirilmiş olan öğretim elemanlarının duyarlılığını arttırmak için, her eğitim-öğretim yılının başında engelli öğrenciler danışmanları bu öğrencilerin de katılımın sağlandığı toplantılarda, seminerler ve paneller düzenleyerek, engelli öğrencilerin eğitimlerinde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerilerini saptamalıdır.
- Her eğitim-öğretim yılının sonunda aynı toplantılar yapılarak duyarlılık/farkındalık konusunda ulaşılan nokta saptanmalı ve durum analizi yapılmalıdır.

D. GÖRÜNMEYEN ENGELLİLER SORUNU

1. Görünmeyen Engellilerin Tanımı

- Öğrenme güçlükleri
Disleksi, Dikkat eksikliği ve hiperaktivite (ADHD, DEHB: dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu) Özel eğitim gereksinimi olan gruplar içindeki en büyük ve en az bilinen grubudur.
- Kronik Bozukluklar
 - a. Psikiyatrik kökenliler (şizofreni, manik-depresyon, kronik depresyon, duyu durum bozukluğu vb.)
 - b. Nörolojik Kökenliler (MS, epilepsi vb.)
 - c. Diğer (Şeker hastalığı, böbrek yetmezliği, astım, organ nakli olanlar vb.)

2. Yönetimin, Akademik personelin, öğrencilerin ve toplumun görünmeyen engelliler konusunda bilgilendirilmesi ve farkındalıkların artırılması sağlanmalıdır.

Metod:

- Rektörlük kanalıyla organize olunarak öğretim üyelerinin farkındalıklarının artırılmalıdır.
- Her fakülte, yüksekokulda engelli danışmanı olmalıdır.
- Ünlü ve başarılı engelliler hazırlanacak web sayfasında tanıtılabilir.
- Küçük broşürler rehberlik birimlerine, öğrenci işlerine kantinlere, kütüphanelere ve sağlık merkezlerine konularak bilgilendirme yapılmalıdır.
- Seminerler düzenlenmeli, STK'larla işbirliği yapılması ve konu uzmanlarının çağırılması sağlanmalıdır.

- Görünmeyen engellilerde ilgili öğretim stratejilerinin, sınav, ders ve laboratuvar ortamlarıyla ilgili kararların üniversitelerin senatosundan geçmesi sağlanmalıdır.
- Akran danışması yolu ile farkındalık artırılmalıdır.
- Disleksi, hiperaktivite ve kronik rahatsızlıkları da içine alması için birim adının içine “Özel Gereksinimli Öğrenciler” ibaresi eklenebilir.
- Üniversiteler medya ile beraber çalışarak halkı bilinçlendirmelidir.
- İlk Öğretim öğretmenlerine hizmetiçi eğitim (özellikle disleksi ve DEHB konularında) verilmelidir.
- Yabancıdilde eğitim yapan üniversitelerin hazırlık sınıflarında engellilikle ilgili farkındalık eğitiminin başlatılması sağlanmalıdır.
- Öğretmen değerlendirmelerine engelli öğrencilerin ayrıca katılımının sağlanması gereklidir.
- Üniversitelerde özel eğitim ile ilgili seçmeli derslerin konulması sağlanmalıdır.
- Başarılı engelli ünlülerin örnek gösterilmesi motivasyon için faydalı olabilir.
- Özellikle disleksik ve DEHB’li kişilerin güçlü olduğu yanlarının vurgulandığı aktiviteler düzenlenmeli (başarılı ünlüler, sporcular, bilim insanı, gazeteci, iş insanı vb.)

E. ENGELLİ ÖĞRENCİ DANIŞMANI

Danışmanda Bulunması Gereken Özellikler

- Engelli danışmanı, engelli komisyonundan olmalı,
- Bu konuda çalışmaya gönüllü olmalı,
- Konuyla gerçekten ilgili ve bilgilenmeye açık olmalı,
- Danışmanlık yapacak kişilerin iletişim becerileri iyi olmalı, engelli öğrenciler ve üst kademeler arasındaki koordinasyonu sağlayabilmelidir.

Danışmanın Konumu

- Üniversitelerin yönetim birimlerince bu kişi ve konumu resmi olarak tanınmalıdır.

- Danışmanın çalışmasını kolaylaştıracak; ofis, yetki, iletişim kanallarının açıklığı, resmi statü ve çalışma saati (akademik personel olarak çalışanlar için danışmanlığa ayırabilecekleri özel gün/ günler) gibi olanaklar sunulmalıdır.
- Danışman diğer üniversitelerin engelli öğrenci koordinatörleriyle iş birliği yapmalıdır.

Danışman ve Ekibi

- Engelli öğrenci danışmanının birlikte çalışabileceği gönüllü/görevli bu (öğrenciler engelli öğrenciler arasından da olabilir) öğrenciler olmalıdır.
- Danışmanın birlikte çalışabileceği, üniversite ile ilişkili olan mimar, doktor, psikolog v.b. gibi üyeleri içeren bir ekip kurulmalı ve ekibin devamlılığı üniversite yönetiminden bağımsız tutulmaya çalışılmalıdır.

Danışmanın ve Ekibinin İlk Planda Yapacakları

- Engellilerle çalışmak için bilgilenme ve bilgilendirme basamağından başlayan bir iş planı yapılmalıdır.
- Her üniversite kendi çalışma usul ve esaslarını belirlemelidir.
- Üniversitedeki mevcut engelli öğrenciler tespit edilmeli ve merkeze başvuruları sağlanmalıdır.
- Öncelikle mevcut engelli öğrencilerin sorunları saptanmalı daha sonra da olası engelli öğrencilerin sorunları öngörülmeye çalışılmalıdır.
- Engelli öğrenciler arasında yapılacak bir tarama ile bir veri tabanı oluşturulmalıdır.

Teknik Konular

- Üniversite resmi web sitesine -anasayfaya- engelli öğrencinin engelli öğrenci danışmanına nasıl ulaşabileceğine dair duyuru konulması gereklidir.
- Gerekli teknik malzemelerin (jaws, Braille printer v.s.) okul dahilinde kullanım için alınması sağlanmalıdır.

F. ÖĞRENCİLER ARASINDAKİ FARKINDALIK

Öğrenciler arasındaki (engelli-engelsiz) farkındalığı oluşturmak ve arttırmak için çeşitli etkinlikler yapılması önerilmektedir. Bu etkinlikler öğrenciler arasındaki iletişim ve etkileşimi arttırarak öğrenciler arasındaki işbirliğini, hoşgörüyü, dayanışmayı ve bir arada yaşama bilincini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Kanka Programları: Engelli ve engelsiz öğrencilerin birlikte etkinliklere katılmalarını sağlamak

- Topluma hizmet derslerinin engellilere yönelik projeler üretmesi
- Engelli ve engelsiz öğrencilerin birbirlerine akademik alanda yardımcı olmalarını sağlayacak türde içeriği olan akran eğitimi programları yapılabilir.
- Üniversite programlarına, farklılıklarla bir arada yaşamayı ve empati kurmayı sağlayıcı 2 kredilik ders konulması ya da mevcut programlara eklenmesi sağlanabilir.
- Engelli öğrencilerin engellerini nasıl algıladığı ve engelsiz öğrencilerin engeli öğrencileri nasıl algıladığı (farkındalık) yönünde araştırmalar yapılarak yol haritası çıkarılabilir. Bu araştırmalar belirli zaman dilimlerinde tekrarlanarak ihtiyaçlar ve gelişmeler takip edilebilir.
- Bitirme ya da dönem ödevlerinin konularının engellilerle ilgili de hazırlaması hazırlanması sağlanabilir.
- Öğrenci kulüplerinin engelli öğrencilerle ilgili iletişim becerilerini geliştirici çalışmalar yapılabilir.
- Engellilerin kendilerine diğer engelliler ve engelsiz insanlarla iletişim konusunda seminerler verilebilir. Gündelik hayatta asıl giyinebilecekleri, saçlarını nasıl tarayabilecekleri, kişisel temizlik, vücut dilini nasıl kullanabilecekleri, kendilerine güvenmelerinin önemi vb. Konularda yardımcı olunabilir.
- Okuyucu ve yazıcıların temini yapılabilir.
- Engelli öğrencilerin mezun olduktan sonra diğer engelli öğrenciler için neler yapabilecekleri araştırılabilir.
- İhtiyaçlarının başkalarının kendilerine yardım etmesi veya acımasını beklemek değil eşit birey olduklarını fark ettirmek.
- Engelli öğrencilerin yetersizlikleri ile değil başka yetenekleri ve becerileri ile ilgilenmek gereği üzerinde durulmalıdır.
- Bu konular, sorunlar ve çözümlerle ilgili afiş, broşür, resim, fotoğraf vs. gibi görsellerden yararlanılabilir.
- Sivil toplum örgütlerinin farkındalıkla ilgili çalışmalar yapması, yapılanlara katılması ve katkı sunması sağlanabilir.
- Düzenlenen konferans ve etkinliklerde işitme engelliler için çevirmen ve fiziksel engelliler için rampa konulması kural haline getirilmelidir.

G. ENGELSİZ BİRİMLERİNİN YASAL ÇERÇEVESİ VE ÜNİVERSİTE İÇİNDEKİ ORGANİZASYONU

İlgili yönetmeliğe göre halen birimlerini kurmamış üniversitelerin temsilcilerine “engelsiz birimi”nin kurumu, personel yapısı, görev alanları ve sınırları ve birim çalışmalarının izlenmesi konusunda bilgilendirme yapılması amaçlanmıştır.

1. Yönetmelik

- Yüksek Öğretim Kurumların engelli öğrenciler için bir birim kurulması şartı getiren yönetmeliğin varlığı sevindirici olmakla birlikte yetersizdir.

2. Üniversite içinde örgütlenme

- Çalışmaya katılım için görevlendirilenler başta olmak üzere gönüllü kişiler tarafından üniversite yönetimlerine birimin kurulması için yasal zorunluluk hatırlatılmalı ve kurulum için bir öneri hazırlanmalıdır. Öneride birimin amacı, görev alanları tanımlanarak, rektörlük makamından Sağlık, Kültür, Spor Daire başkanlığı bünyesinde kurulması için onay alınması gerekir.
- Birim adı belirlenirken engelli olma durumuna vurgu yapmak ve başvuran öğrenciler için bir ayrımcılığa neden olunmasını önlemek amacıyla “ENGELSİZ” kavramının kullanılması uygun bulunmuştur.
- Birimin öğrencilerin daha sıklıkla geldikleri yer olması nedeniyle Sağlık Kültür Spor Daire Başkanlığı (Mediko) binası içinde oluşturulması benimsenmiştir. Ancak birim odasının öğrencilerin kolay erişebildiği diğer birimler (kütüphane, öğrenci işleri, öğrenci toplulukları vb.) içinde de oluşturulabilir. Birimin bir odası, telefon ve bilgisayar gibi bazı donanımlara sahip olması şarttır.
- Birimin uygun içerikle web sayfası oluşturulması-güncellenmesi ve çalışmalarını düzenli olarak burada duyurması gerekir.

3. Birimin personel yapısı

- Birimini yeni kuracak üniversitelerin kendi idari ve personel yapısına uygun olarak, birimde gerekli görevlendirmeyi yapması uygun olacaktır. Birimde öncelikle gönüllü personelin görevlendirilmesi esas alınmalıdır.
- Olanaklar ölçüsünde birimlerde tam zamanlı çalışan personel görevlendirilmelidir.

4. Birimin görevleri

- Birimin görevlerinin yasal çerçevesi belirlenmiştir. Ancak bazı başlıkların da mutlaka dikkate alınması gerekir. Görev alanları olarak dört farklı alan öne çıkmaktadır;
- i. Kayıt öncesi aşama
 - Üniversitenin seçme sınavına girecek engelli öğrenciler için hangi olanaklara sahip olduğu ile ilgili bilgi derlemesi ve duyurması (liselere tanıtım, broşür dağıtımı, kitle iletişim araçlarının kullanımı, ÖSYM klavuzunda yer verilmesi vb.) yapılmalıdır.
 - ii. Kayıt esnası
 - Kayıt masalarında birimin tanıtılması (broşürler, CD, afişler vb.) yapılmalıdır.
 - Birime engelli-engelsiz tüm öğrencilerin katılımının öneminin vurgulanması ve katılımın teşvik edilmesi gerekir.
 - Genel kayıtlar sırasında engellilik durumunun tespiti yapılmalıdır. Engellilik durumunun tespitinde öğrencinin beyanı esas alınmalıdır. Engellilik oranı bu konuda söz konusu değildir. Ancak gerekli olan yasal haklardan (muafiyet, burs, yardımcı cihazdan yararlanma gibi) yararlanmada gerekli ise özürlü raporu istenir.
 - iii. Öğrenim yaşantısı içinde
 - Engelli öğrencilerin birime başvurusunda gönüllülüğün esas olduğu bilinmelidir. Engelli öğrencilerin birime başvuruları konusunda zorlama yapılamamalıdır.
 - Kampus fiziksel olanaklarının ve sorunlarının saptanması gereklidir.
 - Öğrenci talebi olmaksızın fizik koşulların iyileştirilmesi ile ilgili olarak gerekli idari birimler ile işbirliği yapılmalıdır. Üniversiteye engelli öğrencinin gelmesi ve ona göre bir düzenleme yapılması beklenmemelidir.
 - Öğrenme kaynaklarının saptanması ve gereksinimlerin (görme engelli bireyler için bilgisayar tabanlı öğrenim kaynakları, yazıcı, Braille basılı kaynaklar, ses kaset veya CDleri vb.) karşılanmalıdır.
 - Sınav uygulamaları için öğretim üyelerini bilgilendirilmeli ve asistan verilmesi veya süre uzatımı konusunda gerekli girişimlerde bulunulmalıdır.

- Üniversite eğitim-öğretim yönetmeliklerinin gözden geçirilmesi ve engelli öğrencilere uygun hale getirilmesi için çalışmalar yürütülmelidir.
- Barınma olanaklarının gözden geçirilmesi, iyileştirme çalışmaları için ilgili birimlerle (yapı işleri vb.) işbirliği oluşturulmalıdır.
- İhtiyaç duyan engelli öğrencilerin destek alması için psikolojik rehberlik danışmanlık birimlerine yönlendirilmesi yapılmalıdır.
- Engelli öğrenciler burs olanaklarından yararlanmaları için ilgili birimlere yönlendirilmelidir.
- Yönetimlere engellilik ve ilgili hizmetler konusunda danışmanlık verilmelidir.
- Sosyal ve kültürel faaliyetlerin düzenlenmesinde engelli bireylerin entegrasyonunun göz önünde bulundurulması için çalışmalar yapılmalıdır.

iv. Mezuniyet sonrası

- Kariyer planlama ve staj olanakları konusunda engelli öğrenciye rehberlik yapılmalıdır.

v. İdari işler

- Birimin iletişim bilgileri tüm öğrenci ve çalışanlara duyurulmalı ve gelen başvurulara hızlı biçimde yanıt verilmelidir.
- Birim tüm çalışmalarını kayıt altına almalıdır. Görüşmeleri mahremiyete özen göstererek yürütmeli ve öğrencilere gerektiğinde ulaşılmak üzere iletişim bilgilerini listelemelidir.
- Birim çalışmaları ile ilgili her altı ayda bir rapor hazırlamalı ve üst yönetime sunmalıdır.

Birimlerin isimleri öğrenciye hizmeti çağrıştırmasına rağmen aynı kampüste yaşamını sürdüren engelli personelin gereksinim duyduğu hizmetleri de yürütebilir.

Birim Tarafından Yapılmaması Gereken İşler

- Personel yapısı multidisipliner yapıda olsa bile psikolojik destek, fizik tedavi vb. gibi engellerine yönelik tanı ve tedavi düzenlememeli ve vermemelidir.
- Birim engelli öğrencilere burs vermemeli, öğrenciye maddi destek sağlamamalıdır.

- Öğrencinin kullandığı ilgili yardımcı cihazları (tekerlekli sandalye, işitme cihazı gibi) temin etmemeli ancak bunları alabilmesi için öğrenciyi yönlendirebilir.
- Mimari sorunların giderilmesi başta olmak üzere fizik koşulların düzeltilmesinde koordinasyon görevi vardır, doğrudan asansör, rampa vb. iyileştirmeleri yapmamalıdır.
- Kendi bütçesi yoktur, doğrudan harcamaz yapmamalıdır. Ancak üniversitelerin bütçe planlamaları sırasında yapılacak düzenlemeler için ilgili daire (yapı işleri, kütüphane, öğrenci işleri vb) başkanlıkları bütçelerinde bir kalem olarak yer alabilir.
- Özellikle engellilik ve engelli öğrencilere yönelik konser, etkinlik düzenlememeli, ancak düzenlenecek olan etkinlikler için danışmanlık vermeli ve engelli-engelsiz tüm kesimlerin kaynaşmasını gözetmelidir.
- Engelli öğrencilerle ilgili görüşmeler ve bilgiler ikinci şahıslarla paylaşılmamalıdır. Mahremiyet konusuna özel bir önem gösterilmelidir.

5. Birimin işbirliği

- Birim başta öğrenci toplulukları olmak üzere üniversite bünyesindeki tüm birimlerle işbirliği içinde çalışmalıdır.
- Üniversite dışından kurum ve kuruluşlarla “engellilikte sosyal bakış açısı” başta olmak üzere engelli-engelsiz kesimleri entegre etme ön koşulu ile işbirliği kurabilir. Kurulacak işbirliklerinde sonucun/etkinin üniversiteye olumlu olarak dönmesi gözetilir. Siyasi-dini öncelikleri olan kurum ve kuruluşlarla işbirliği önerilmemelidir.
- Özellikle özel kuruluşların “sosyal sorumluluk projesi” uygulamalarında üniversite ile işbirliği kurmada üniversitenin adının kullanılması ve engelli öğrencilerin ayrımcılığa uğrama ihtimalleri söz önünde bulundurulmalı ve teklifler eleştirel olarak değerlendirilmelidir.

H. DERS, SINAV ve LABORATUVAR UYGULAMALARI

- Her fakülte ve yüksekokulda bir engelli öğrenci akademik danışmanı belirlenmelidir. Bu kişi engellilerle ilgili sınav, ders kaydı, burslar, engelli hakları vb. Konularda bilgili olmalıdır.

- Öğrencilerin engellilerine uygun olarak en uygun ders ve sınav yapma teknikleri uzmanlar tarafından belirlenmeli ve Türkiye’deki tüm üniversiteler için bir standart oluşturulmalıdır. Bu iş için YÖK koordinatörlük görevi yapmalıdır.
 - İşitme engeli olanlar için ders materyalleri ve sınav soruları yazılı olarak verilmelidir.
 - Disleksi olan öğrenciler için sınavlarda ek süre tanınmalı, sınav metinleri daha kısa tutulmalı ve öğrenciye sınav kağıdı haricinde müsvedde için kağıt verilmelidir.
 - Görme engelli öğrenciler için derslerde kayıt yapabilme hakkı tanınmalı, mümkün olduğu kadar notlar braile harfli olarak basılı verilmelidir. Sınavlarda bu öğrencilere yardımcı olarak bir asistan mutlaka görevlendirilmelidir. Öğrenci isterse sınav soruları büyük puntolu veya braile basılı olarak verilmelidir. Diğer öğrencilerin rahatsız olmaması için mümkünse ayrı bir sınıfta sınava alınmalıdır. Sınavlar bilgisayarda ekran okuyucu yardımıyla yapılmaya çalışılmalıdır. Yabancı dil sınavlarında metinler kısa kısa okunduktan sonra cevap vermesi öğrencinin cevap vermesi sağlanmalıdır.
 - Kekemelik veya konuşma sorunu olan öğrencilerin de mutlaka derslere katılımı sağlanmalıdır.
- Üniversite giriş sınavları için de aynı durum söz konusudur. Engeli öğrencilerin ÖSS sınavında fırsat eşitliğinden mahrum kalmamaları sağlanmalıdır.
- Sınav sürecinde öğrencilerin engel durumları ve derecelerine göre farklı birimlerden destek alınabilir. Öğrenci engelinin farkında değilse sağlık kuruluşlarına yönlendirilerek tespiti ve tedavisinin yapılması sağlanabilir ve hakları öğrenciye hatırlatılmalıdır.
- Kas ve sinir hastalıkları olan öğrencilerin durumu mutlaka tespit edilmeli, ders ve sınavlarda mağdur olmaları engellenmelidir.

- Öğrencilerin ve öğretim elemanlarının sornlarla karşılaşmaması için mutlaka resmi hale getirilmeli, yönetmeliklerle yapılacaklar ve hakların çerçevesi çizilmelidir.
- Uygulamada ihtiyaçların neler olduğu, ne tür sorunlarla karşılaştığı ve daha fazla iyileştirmelerin nasıl yapılabileceğine yönelik Türkiye genelinde tüm üniversiteleri kapsayan bir araştırma projesi yapılabilir.
- Engelli öğrencinin engeli nedeniyle alamayacağı dersler yerine kredisini tamamlayabilmesi için farklı dersleri alması ve kredilerini tamamlayarak mezun olması sağlanmalıdır. Öğrencinin dersten muaf tutulması en son tercih edilmesi gereken bir yoldur.
- Hiçbir öğretim elemanı engelli öğrenciye hak etmediği notu vermemeli, baştan “sen bu dersten geçeceksin, kaygılanma” şeklinde telkinlerle öğrenciye yaklaşmamalıdır.
- ÖSYM’de uygulanan sınav yönetmeliği gözden geçirilerek üniversite sınav yönetmeliklerine uygulanabilir.
- Her üniversitede mutlaka işaret dili bilen personel görevlendirmesi yapılmalıdır. Bu personel engelli öğrenci talep ettiği derslerde ve sınavlarda mutlaka görevlendirilmelidir.
- Engelli öğrencilerin ders ve sınavlarında görevli olacak personelin, mutlaka “okuyucu eğitimi” alması sağlanmalıdır. Bu şekilde altı çizili sözcükler, vurgular, paragrafların nasıl okunacağı vb. Doğru bir şekilde ifade edilebilecektir.
- Engelli öğrenciler için öğrencilerden gönüllü “engelli öğrenci asistanı” olmak isteyenler bu işler için eğitilmeli ve görevlendirilmelidir. Bu öğrencilere görevli oldukları saat başına ücret ödeme yoluna gidilmelidir.
- Engelliler sürekli iletişim halinde olan personele işaret dili de öğretilir. Ayrıca gönüllü olarak öğrenmek isteyenler için kurslar düzenlemeli, bu dersin seçmeli ders olarak müfredata konması sağlanmalıdır.

I. GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Daha öncesi iki kez yapılan çalıştayla ilgili geri dönüşler olumlu olmuştur. Katılım organizasyonu düzenleyenlerin debeklentilerini neredeyse ikiye katlamıştır. Organizasyon tüm kısıtlı imkanlara rağmen düzenleyiciler açısından da başarılı bulunmuştur.

Çalıştay sürecinde oturumlar oldukça tartışmalı ve verimli geçmiştir. Her ne kadar tartışmalardaki verim kararlara yeterince yansımamış olsa da bu durum büyük bir eksiklik yaratmamıştır. Özellikle mümkün olduğu kadar çalıştayın kayıt altına alınmış olması bu eksiklikleri gidermeye yardımcı olmuştur.

Çalışmaya gelen katılımcıların bazıları konuyla hiç ilgisi olmayan ama iyi niyetleri nedeniyle hem çok şey öğrenmiş hem de çalışmaya beklenenden fazla katkı sağlamışlardır. Gelecekte yapılacak çalışmaya gelecek katılımcılar için üniversitelerden konuya ilgili duyanların görevlendirilmesi özellikle istenebilir.

Çalıştaydaki sunumların da basılacak olması olumlu bir gelişmedir. Üniversitelerin engelli öğrenci ve çalışan sorunlarını nasıl çözebilmeleri için son derece faydalı sonuçlar olacaktır. Bildirilerin, sunumların basılacak olması gelecek çalıştaylar için beklentiği yükseltebilir. Ancak bu durumu olumsuz bir yan olarak algılamamak gerekir. Derli toplu bir çıktının olması herkesin işine yarayacaktır.

Çalıştay özellikle engellilik alanında üniversitelerde çalışan akademisyenler arasında da bir iletişim ağının oluşmasına katkı sağlamıştır. Hem bundan sonraki çalıştaylar hem de daha geniş çaplı akademik çalışmalar için işbirliğinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Burada kurulan tüm ilişkilerin daha ileriye götürülmesinde fayda vardır.

Katılımcı profiline bakıldığında tıp alanından, mimarlık, mühendislik alanında, sosyal bilimler alanından ve fen bilimleri alanından katılımcıların olduğu görülmüştür. Bu katılımcılar engelliliğin multi-disipliner yanını bir kez daha ortaya koymuştur. Bu özelliğin ileride yapılacak çalışmalar için olumlu bir özellik olduğu görülmüştür.

Çalıştay düzenlenmesi için kısa bir süre olması bazı aksaklıkları beraberinde getirmiştir. Özellikle katılımcıların tartışılacak konu başlıklarına uygun olarak hazırlıklı gelememesi daha verimli tartışmaların olmasını engelleyen bir faktördür. Bundan sonraki çalıştaylar için çalışmaların çok daha önceden başlaması, çalıştayın başarısında etkili olacaktır.

Çalıştay organizasyonu ekip işidir. İyi bir ekip işleri kolaylaştırır, işbölümü kaliteyi artırır. Ekibin gönüllü ve konuyla ilgili olması daha iyi sonuçlar vermektedir.

Çalıştay sonuç bildirgesi katılımcılar tarafından mutlaka kurumlarına sunulmalıdır.

Sonraki çalıştaylara sürekli aynı kişilerin katılmasından çok katılacağını belirten kişilerin katılım konusunda daha fazla özen göstermesi ve çalışmaya hazırlıklı gelmesi önemlidir.

ENGELSİZ BİRİMLERİNİN YASAL ÇERÇEVESİ VE ÜNİVERSİTE İÇİNDEKİ ORGANİZASYONU

Amaç

İlgili yönetmeliğe göre halen birimlerini kurmamış üniversitelerin temsilcilerine “engelsiz birimi”nin kurumu, personel yapısı, görev alanları ve sınırları ve birim çalışmalarının izlenmesi konusunda bilgilendirme

A. Katılımcılar

26 üniversite ile Özürlüler İdaresi Başkanlığı, İstanbul Barosu ve Yüksek Öğretim Kurulu’ndan olmak üzere toplam 34 kişi katıldı.

Ağrı İbrahim Çeçen, Aksaray, Anadolu, Ankara, Mardin Artuklu, Beykent, Bingöl, Boğaziçi, Çanakkale Onsekiz Mart, Dicle, Ege, Erzincan, Gaziantep, Hacettepe, Süleyman Demirel, İstanbul, Kahramanmaraş Sütçü İmam, Kırıkkale, Maltepe, Marmara, Mersin, Nevşehir, Okan, Uludağ, Uşak, Yıldız Teknik, Özürlüler İdaresi Başkanlığı, İstanbul Barosu, Yüksek Öğretim Kurulu

B. Tanışma

- İsim
- Üniversite- fakülte
- Engelsiz birim varlığı
- Kimler – kaç kişi çalışıyor?

C. Engelsiz birimlerinin kurulması ve yürütülmesi için konuşulan başlıklar

1. Yönetmelik varlığı

- Yüksek Öğretim Kurulu temsilcisi ilgili yönetmelik konusunda bilgi verdi. Üniversite temsilcileri yönetmelik hakkında bilgi sahibi oldu. Yönetmeliğe ilişkin eleştiriler dile getirildi.

2. Üniversite içinde örgütlenme

- Bu çalışmaya katılım için görevlendirilenler başta olmak üzere gönüllü kişiler tarafından üniversite yönetimlerine birimin kurulması için yasal zorunluluk hatırlatılacak ve kurulum için bir öneri hazırlanacak. Öneride birim amacı, görev alanları tanımlanarak, rektörlük makamından Sağlık, Kültür, Spor Daire başkanlığı bünyesinde kurulması için onay alınması gerektiği konuşuldu.
- Birim adı belirlenirken engelli olma durumuna vurgu yapılmayı ve başvuran öğrenciler için bir ayrımcılığa neden olmayı önlemek amacıyla “ENGELSİZ” kavramının kullanılmasının önemi belirtildi ve benimsendi.
- Birimin öğrencilerin daha sıklıkla geldikleri yer olması nedeniyle Sağlık Kültür Spor Daire Başkanlığı (Mediko) binası içinde oluşturulması benimsendi. Ancak birim odasının öğrencilerin kolay erişebileceği diğer birimler (kütüphane, öğrenci işleri, öğrenci toplulukları vb.) içinde de oluşturulabilir. Birimin bir odası, telefon ve bilgisayar gibi bazı donanımlara sahip olması gerektiği belirtildi.
- Birimin uygun içerikle web sayfası oluşturması-güncellenmesi ve çalışmalarını düzenli olarak burada duyurması benimsendi.

3. Birimin personel yapısı

- Birimini kuran üniversiteler tarafından birimde tek veya çok kişinin çalışması ile ilgili deneyimler aktarıldı. Çok kişi çalışmanın birim işlevlerini yürütmeye avantajı olduğu gibi grup içinde yaşanan sorunların aksamalara da neden olduğu ifade edildi. Birimini yeni kuracak üniversitelerin kendi idari ve personel yapısına uygun olarak görevlendirilecek kişileri benimseyeceği görüşü benimsendi.
- Üniversiteler tarafından görevlendirilen kişilerin farklı disiplinlerden olması nedeniyle birim koordinatörlüğü için bir meslek grubu tanımlanmadı. Gerek idari gerekse akademik görevlendirmelerde gönüllü olma ve çalıştaylarda konuşulan engelliliğe bakış açısının benimsenmesi gerekliliği benimsendi. Ayrıca birim çalışmalarına katkı sağlamak için mutlaka görevlendirme gerekmediği konuşuldu.
- Olanak varsa birimlerle tam zamanlı çalışan personel olması gerektiği konuşuldu.

4. Birimin görevleri

- Birimin görevlerinin yasal çerçeve ile belirlendiği ancak bazı başlıkların da mutlaka dikkate alınması gerektiği belirtildi. Görev alanları olarak dört farklı alan üzerinde bilgi verildi.

i. Kayıt öncesi aşama

Üniversitenin seçme sınavına girecek engelli öğrenciler için hangi olanaklara sahip olduğu ile ilgili bilgi derlemesi ve duyurması (liselere tanıtım, broşür dağıtım, kitle iletişim araçlarının kullanımı vb.)

ii. Kayıt sırası

- Kayıt masalarında birimin tanıtılması (broşürler, CD, afişler vb.)
- Birime engelli-engelsiz tüm öğrencilerin katılımının öneminin vurgulanması ve katılımın teşvik edilmesi
- Genel kayıtlar sırasında engellilik durumunun tespiti. Engellilik durumu öğrencinin beyanına dayanır. Engellilik fiziksel, mental, kronik hastalıklar olmak

üzere tüm fonksiyon kayıplarından kaynaklanan sosyal yaşama entegre olma da dezavantajları içerir. Bu nedenle öğrencinin engelli olduğuna ilişkin bir beyanı varsa doğrulama istenmez. Özürülük oranı bu konuda söz konusu değildir. Ancak gerekli olan yasal haklardan (muafiyet, yardımcı cihazdan yararlanma gibi) yararlanmada gerekli ise özürülü raporu istenir.

iii. Öğrenim yaşantısı içinde

- Engelli öğrencilerin birime başvurusunda gönüllülüğün esas olduğunu bilinmeli. Engelli öğrencilerin birime başvuruları konusunda zorlama yapılamaz.
- Kampus fiziksel olanaklarının ve sorunlarının saptanması
- Öğrenci talebi olmaksızın fizik koşulların iyileştirilmesi ile ilgili olarak gerekli idari birimler ile işbirliği
- Öğrenme kaynaklarının saptanması ve gereksinimlerin karşılanması (görme engelli bireyler için bilgisayar tabanlı öğrenim kaynakları, Braille basılı kaynaklar, ses kaset veya CDleri vb.)
- Sınav uygulamaları için öğretim üyelerini bilgilendirme ve asistan verilmesi veya süre uzatımı konusunda gerekli girişimlerde bulunma
- Üniversite eğitim-öğretim yönetmeliklerinin gözden geçirilmesi ve engelli öğrencilere uygun hale getirilmesi için çalışmalar yürütme
- Barınma olanaklarının gözden geçirilmesi, iyileştirme çalışmaları için ilgili birimlerle (yapı işleri vb.) işbirliği oluşturma
- Gerekli olan engelli öğrencilerin destek alması için psikolojik rehberlik danışmanlık birimlerine yönlendirilmesi
- Öğretim üyeleri başta olmak üzere engelleri olamayan bireylerin odakta olduğu “farkındalık eğitimlerinin” planlanması ve yürütülmesi
- Engelli öğrencilerin burs olanaklarından yararlanmaları için ilgili birimlere yönlendirilmesi
- Yönetimlere engellilik ve ilgili hizmetler konusunda danışmanlık verme
- Sosyal ve kültürel faaliyetlerin düzenlenmesinde engelli bireylerin entegrasyonunun göz önünde bulundurulması için çalışmalar

iv. Mezuniyet sonrası

- Kariyer planlama ve staj olanakları konusunda engelli öğrenciye rehberlik

v. İdari işler

- Birimin iletişim bilgileri tüm öğrenci ve çalışanlara duyurulmalı ve gelen başvurulara hızlı biçimde yanıt verilmelidir.
- Birim tüm çalışmalarını kayıt altına almalıdır. Görüşmeleri mahremiyete özen göstererek yürütmeli ve öğrencilere gerektiğinde ulaşılmak üzere iletişim bilgilerini listelemelidir.
- Birim çalışmaları ile ilgili her altı ayda bir rapor hazırlamalı ve üst yönetime sunmalıdır.

Birimlerin isimleri öğrenciye hizmeti çağrıştırmasına rağmen aynı kampüste yaşamını sürdüren engelli personelin gereksinim duyduğu hizmetleri de yürütebilir.

Bunların yanı sıra birimler tarafından YAPILAMAMASI GEREKEN işler de grup içinde konuşuldu.

- Personel yapısı multidisipliner yapıda olsa bile psikolojik destek, fizik tedavi vb. gibi engellerine yönelik tanı ve tedavi düzenlemez ve vermez.
- Birim engeli öğrencilere burs vermez, öğrenciye maddi destek sağlamaz
- Öğrencinin kullandığı ilgili yardımcı cihazları (tekerlekli sandalye, işitme cihazı gibi) temin etmez ancak bunları alabilmesi için öğrenciyi yönlendirir
- Mimari sorunların giderilmesi başta olmak üzere fizik koşulların giderilmesinde koordinasyon görevi vardır, doğrudan asansör, rampa vb. iyileştirmeleri yapmaz
- Kendi bütçesi yoktur, doğrudan harcamaz yapmaz. Ancak üniversitelerin bütçe planlamaları sırasında yapılacak düzenlemeler için ilgili daire (yapı işleri, kütüphane, öğrenci işleri vb) başkanlıkları bütçelerinde bir kalem olarak yer alabilir.
- Özellikle engellilik ve engelli öğrencilere yönelik konser, etkinlik düzenlemez, ancak düzenlenecek olan etkinlikler için danışmanlık verir ve engelli-engelsiz tüm kesimlerin kaynaşmasını gözetir.
- Engelli öğrencilerle ilgili görüşmeler ve bilgiler ikinci şahıslarca paylaşılamaz. Mahremiyet konusuna özel bir önem gösterilmelidir.

5. Birimin işbirliği

- Birim başta öğrenci toplulukları olmak üzere üniversite bünyesindeki tüm birimlerle işbirliği içinde çalışır.
- Üniversite dışından kurum ve kuruluşlarla “engellilikte sosyal bakış açısı” başta olmak üzere engelli-engelsiz kesimleri entegre etme ön koşulu ile işbirliği kurabilir. Kurulacak işbirliklerinde sonucun/etkinin üniversiteye olumlu olarak dönmesi gözetilir. Siyasi-dini öncelikleri olan kurum ve kuruluşlarla işbirliği önerilmez.
- Özellikle özel kuruluşların “sosyal sorumluluk projesi” uygulamalarında üniversite ile işbirliği kurmada üniversitenin adının kullanılması ve engelli öğrencilerin ayrımcılığa uğrama ihtimalleri söz önünde bulundurulmalı ve teklifler eleştirel olarak değerlendirilmelidir.

SARI GRUP- DERS, SINAV ve LABORATUVAR UYGULAMALARI

Oturum Başkanı: Yrd. Doç. Dr. Z. Hande Sart, Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi, Engelli Öğrenciler Danışmanı

Röporterler: Yrd. Doç. Dr. Hakan Sarı, Selçuk Üniversitesi

Engin Yılmaz , Boğaziçi Üniversitesi, GETEM Direktörü

13.30-15.00

Sena Özel: Bilkent Üniversitesi

“Mevcut Uygulamalar-Dersler ve Sınavlar Hakkında Bilgilendirme”

Bilkent Üniversitesi'nde süreç öğrencilerin hazırlık sınıfına girmesiyle başlamaktadır. Sistem deneyerek ve engelsiz üniversiteler platformundan bilgi alınarak tamamlandı. Hazırlıkta okuyan öğrenciyle birebir görüşülerek ihtiyaçlar saptanmaktadır. Öğrenci heyet raporunu birime ulaştırarak süreci başlatabilmektedir. Sonraki aşama birim tarafından durumun dilekçelendirilmesidir. Öğrenci hazırlığı bitirdikten sonra fakültesine ve bölümüne öğrencinin engel durumunu ve ihtiyaçlarını açıklayan “gizli” bir yazı yazılıyor. Her fakültede bir engelli öğrenci akademik danışmanı belirleniyor. Birim olarak aracı konumunda görev alıyoruz. Bu gizli belgede o öğrenciyle ilgili uygulamalar yer alıyor. Bunun katkısı oldu ve öğretim üyeleri bu konuda oldukça duyarlıydı. Bu gizli belge öğrencinin bilgisi dahilinde fakültesine bildiriliyor.

Bilkent Üniversitesi'nden bazı düzenleme örnekleri(Örnek uygulamalar öğrencinin kimlik bilgileri gizli tutularak eklenebilir).

- Kekemelik yaşayan ve işitme engeli iki öğrenciyle ilgili yazılan yazı ve talep edilen düzenlemelerle ilgili örnek belirtildi.
- Disleksisi olan bir öğrenci için %25 süre uzatması alındığı ve okuma parçalarının bölündüğü, yazma bölümünde ayrı bir kâğıda not almasına izin verilmiş, optik form verilmemiş, sınavda yorulduğunda ara vermesine izin verilmiştir.
- Görme engeli bir birey için ise; öğrenci dersi kaydedebilir. Görsel materyaller kendisi için anlaşılır hale getirilerek sözlü olarak da verilir. Bilgisayar materyallerinin görsel öğeleri atılır. Öğrencinin ders dışındaki çalışmalarına yardım edilir. Sınavda isterse büyük punto ile verilir. Öğrenci talep ederse kabartma çıktı verilir. Sınavlar bilgisayarda ekran okuyucu yardımıyla verilmiştir. Ayrı bir sınıfta sınava alınmıştır. Uzun sınavlardan birden fazla gözetmen bulundurulmuştur. Burada düzenleme de gözetmen sınavı okur, öğrenci bilgisayara yazar. İngilizce sınavlarında dinleme bölümlerinde; dinleme metni küçük parçalara ayrılır, her parçanın okunmasını takiben o parça ile ilgili sorular görme engelliye okunur ve yanıtları alınır. Boşluk tamamlama durumlarında bilgisayarla sınav verilmesi kişiyi zorlayabilir.
- Web adresi: www.engelsizkampus.bilkent.edu.tr

Sorular:

Elzi Menda, Sabancı Üniversitesi: Ek süreler neye göre belirlenir?

Cevap: Genellikle %25 süre uzatımı yapılır.

Suat Sakallı Gümüş, Mustafa Kemal Kemal Üniversitesi: Bunlar yasallaştı mı?

Cevap: Hayır yasallaştırmaya çalışılıyor.

Suat Sakallı Gümüş Mustafa Kemal Üniversitesi: Engelli öğrencinin önceden tanımlanmış olması normalde gerekmektedir. Aslında bunun daha önceden yapılmış olması gerekmez miydi?

Hande Sart, Boğaziçi Üniversitesi: Aslında daha birinci kademedden itibaren bireyselleşmiş bir program gerekir. Olması yararlı olurdu. Bu sene bir hazırlık öğrencimiz görme engelli olduğunun üniversiteye geldiğinde farkına vardı.

Soru: Üniversite engelli öğrenci nasıl belirleniyor.

Cevap: Bir tarama yapılarak belirleniyor.

Hande Sart: ÖSYM'den bilgiler geliyor bize ve biz kayıt döneminde gelecek öğrencileri biliyoruz.

Sıdıka Parlak, Uludağ Üniversitesi: Akademik danışmanı nasıl tespit ediyorsunuz?

Cevap: Biz bir duyuru yaptık bir akademik danışmanın fakülteden belirlenmesi konusunda ve fakülte de bize isimleri bildirdi. Akademik danışmana engelli birimi olarak aracı oluyoruz.

Soru devam: Bu doktor ve benzeri birimler danışmanlık kadrosu içinde mi?

CV: Hayır ama birimlerle işbirliği halinde bizim yönlendirdiğimiz öğrencilerle çalışıyor. Engeli öğrenciler birimi olarak öğrenci dekanlığına bağlıyız ve diğer birimlerle işbirliği yapıyoruz.

Gülnur Elmas, İstanbul Üniversitesi: Raporla kastedilen bir yasal çerçeve mi yoksa bunun dışında kabul etmiyor musunuz? Biz de raporlu birini bulmak çok nadir. Engeli olduğu halde farkında olmayan öğrenciler olabilir. Yasanın olmadığı durumunda engelli birimlerinin görüşü alınsın.

Sena Özel: Biz de böyle öğrencileri gördüğümüz zaman tespit edip gerekli yönlendirmeleri yapıyoruz ama heyet raporu istiyoruz.

Hakan Sarı, Selçuk Üniversitesi: Biz de bir spastik öğrenci vardı. Kas kasılmasından dolayı sınavları yetiştiremedi söyledi. Fakülte dekanlığına dilekçe verildi. 15 dakikalık bir süre uzatımı istendi. Ve biz fakülte dekanlığından bu kararı çıkardık. Yönetim kurulu olarak.

Ahmet Zeki Ünal, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi:

“Gelecek için bir araştırma önerisi”

Bu tür düzenlemeler istenirken hep yönetmelik problemiyle karşılaşıyoruz. Bu nedenle bu çalışmaların nihayetinde üniversitelerin sınav yönetmeliklerini de maddeler halinde girmesi gerekir. Van'da yönetmeliğe girecek bir ifade tasarladık.

Muafiyet; engeli öğrenciler engellerini raporla belirledikleri takdirde çeşitli derslerden muafiyet isteyebilirler. 15 gün içinde bu karara bağlanır.

Üniversite olarak kurban bayramı öncesinde AB projesi kapsamına Hollanda'daydık. Birlikte bir araştırma projesi yürütebiliriz. Öğrencilerin hangi problemlerle karşılaştıkları sorunların ne olduğu konusunda bir araştırma yapabiliriz. Tüm engelli birimlerinin katkılarıyla tüm üniversitelere ulaşılabilir. Finansman sorununu da TÜBİTAK benzeri kurumlarla aşabiliriz. Bu proje ilk adım olabilir ve 5 yılda bir tekrarlanarak 50 yıl sonra ne noktaya geldiği görülebilir.

Sorular

Nergiz Filiz, İzmir Ekonomi: Engeli nedeniyle alamayacakları ifadesi daha doğru olabilir muafiyet konusunda. Bu dersleri alabilmesi için gerekli ortamların sağlanmasının daha doğru olduğunu düşünüyorum.

Bizim üniversitede dikkat eksikliği olan bir öğrenci vardı ve ayrı bir sınıfta sınava girmek istedi biz ona ayrı bir sınıfta sınava girmesine olanak verdik. Esas amaç gerekli ortamı sağlayarak diplomayı alması için gerekli kredileri tamamlamasını sağlamak.

Hande Sart, Boğaziçi Üniversitesi: Muafiyet konusu tartışmalı bir konu. Bu konuyu üzerinde düşüncelerinizi paylaşabilir misiniz?

Engin Yılmaz, Boğaziçi Üniversitesi: Muafiyet en son çare olarak düşünülmeli.

Hakan Sarı, Selçuk Üniversitesi: Burada 2 boyut var. Mesela bizim üniversitemizde öğrencimiz Osmanlıca dersi alamadı. Bizim bir öğrencimiz bir dersi bitiremiyordu bir ders nedeniyle kabartma yazıyla vermek için çok uğraştık ama çok pahalıydı. Burada üniversitelerin durumunu da göz önünde bulundurmak gerekir. Burada önemli olan yerine başka bir ders koymak.

Ahmet Zeki Ünal, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi: (Konuşmasına cevap olarak) Geçen bir filmde (gökyüzü kadar mavi) bir görme engelli okuldan karma eğitime geçişi anlatıyor. Bir öğrenci ses kayıtla tiyatro oyunu üretiyor. Bu işin akademik karara kalmaması gerekir. Öğrenci karar vermeli.

Engin Yılmaz, Boğaziçi Üniversitesi: Bunu öğrencinin insafına bırakmamalıyız. Krediyi tamamlama dolayısı ilgili bölümün diploması alınabilmesi için öğrenci, bölüm öğretim üyesi, fakülte ve engelliler birimi ortak çalışmalı.

Suad Sakallı Gümüş, Mustafa Kemal Üniversitesi:

“Üniversitede yapılanlar ve yapılması planlananlar”

Halen süren etkinlikleri, fiziki ortamlar ve diğer uygulamaları anlatacağım.

Etkinlikler: Haftasonları engelli öğrencilere İngilizce eğitimi veriliyor. Bilgilendirme farkındalık çalışmalarının artması, üniversitelerde engelsiz toplum aracılığı ile farkındalık düzeyinin artması.

Yorum: Özel eğitim dersinin sadece Eğitim Fakültesi’nde zorunlu ders olarak değil ki bazı eğitim fakülteleri Fakülte Yönetim Kararı ile bu dersi zorunlu olmaktan çıkarmaktadır, bütün üniversite eğitiminin zorunlu ve/veya seçmeli ders olması. Hatta akademik personel adayının eğitiminde bu derslerin programda bulunması.

Fiziksel çevre olarak üniversitemiz şanslı. Dekanımız ve öğretim üyelerimiz bu konuda çalıştılar ve üniversite içinde yeni inşa edilen alanlar dolaşıldı. Tuvaletler, giriş kapıları ve universal design (evrensel tasarım) ve kolay kullanımını sağlayacak bir planlama üzerinde konuşuldu. Projektörlerin tahtaların sınıfta nereden olması gerektiğinden sınıf materyallerinin kadar birçok şey konuşuldu.

Engelliler birimini daha aktifleştirmek istedik. Buradaki en önemli sorun bazı öğrencilerin engelliler birimine başvuramaları ve engellerini kabul etmemeleri oldu. Bu kapsamda öğrencileri bilinçlendirme çalışmaları yapıldı. Fakülte fakülte dolaşarak bu konuda seminerler yapılmasını planlıyoruz. Burada herkesin engelli olma potansiyeli olduğunu düşünüyor ve bunu vurgulamak istiyoruz.

Engelliliği asgari düzeyde bir soruna indirgemek gerekli. Burada önce imaj problemini halletmemiz gerekir.

Seminerde engelli hakları ve bunlardan faydalanma yolları da anlatılacak.

Ayrıca destek teknolojiler ile engelleri ortadan kaldırmak için çeşitli çalışmaları yapmak gerekiyor. Ayrıca öğrencilerin de bu hizmetleri kullanmada aktif olması gerekir.

Sınavlarla ilgili olarak, yapılması gereken daha büyük problemler var. Ders müfredatlarının iyileştirilmesi konusunda çalışmalar yaparız.

Sorular

Hatice Bakkaloğlu, Ankara Üniversitesi: Seminerlerde doğrudan kafamızdaki konularla gitmek mi gereksinimlerle mi gitmek gerekir?

Suad Sakallı Gümüş, Cevap: Bunlar dünyaca kabul edilmiş kriterler.

Soru devam: Benim söylemek istediğim kitlenin ihtiyaçlarının da önemli olduğu.

CV: doğru ancak tanıtamazsak farkında olamayabilirler.

Not. Hem ihtiyaçlara hem de bilgilendirmeye yönelik çalışmalar

Engin Yılmaz, Boğaziçi Üniversitesi: Potansiyel engelli aday kavramı sorunlu olabilir. Engellilik bulaşıcı değildir.

Necati Altemur, Giresun Üniversitesi:

“ Sınav uygulamaları”

Genellikle bize gelen engeli öğrencilerin raporları yok. Sınava yakın zamanlarda ortaya çıkıyor. Başlangıçta sınavlarda öğretmenler bir tolerans göstererek yüksek notlar verdiler. Daha sonra bu değişti. Bizde daha çok görme engelliler bulunuyor.

İlk sırada biz onların yanına sınavda bir arkadaş verdik. Ancak bu arkadaş o kişiye yardım etti. İkinci alternatif olarak; farklı bölümlerden öğrenci verildi. Ancak bu seferde o dersi bilmeyen öğrenci o dersteki durumlara, sembollere hakim değildi.

Üçüncü olarak; öğretim üyelerinin ek bir sınav yapması istendi. Ancak bunu da öğretim üyeleri pek istemedi. Çözüm olarak sınavlarda bir yönetmeliğin olması yararlı olabilir. Biz de henüz bir birim yok gönüllü çalışmalar yapılıyor. Ve sınavlarda engelli öğrencilerimiz arkadaşlarını getiriyorlar. Tekrar başa döndük.

Sorular

Mehmet Burhanoglu, İstanbul Üniversitesi: Burada Türkiye emekleme döneminde. Bu konuda Amerika'dan yardım aldınız mı?

—, Teorik ve sözel dersler sözlü olarak yapılıyordu. Beden eğitimi gibi derslerde muafiyet uygulanıyordu. Biz sınavlarda ses kayıt cihazını gözetin olarak kabul ediyoruz. Ancak tüm suistimal yollarını kapatamayabiliyoruz. Bu engelsiz öğrencilerde de önemli.

Hande Sart, Boğaziçi Üniversitesi: Biz de sınavlara arkadaşları değil doğrudan bölüm araştırma görevlileri giriyor. Burada araştırma görevlileri görme engellilerin sınavlarına eşit olarak giriyor.

15.30-17.30

Hande Sart, Boğaziçi Üniversitesi: ÖSYM'den arkadaşlarımız tarafından engelli öğrencilerin sınava girişleriyle ilgili bir açıklama yapılacak

ÖSYM'de uygulanan sınav yönetmeliği gözden geçilerek üniversite sınav yönetmeliklerine uygulanabilir.

Hande Sart, Boğaziçi Üniversitesi: Engelli öğrenciler sınavlarda ek bir puan alıyorlar mı?

Sıdıka Parlak: İşitme engelliler için bir düzenleme var mı?

Belma Ata, ÖSYM: ÖSYM denince bir kontenjan var diye anlaşılıyor. ÖSYM'nin yaptığı tüm sınavlarda engeliniz var mı diye soruluyor. Okutman istenip istenmediği soruluyor. Biz engelli öğrenciden rapor istiyoruz. Rapor ve dilekçede

Okutman ve işaretleyici veriliyorsa, ayrı bir oda ile okutman işaretleyici veriliyor. İşitme engeli için bir tek süre uzatımı yapılıyor.

Görme engelliye göre görme oranına göre ek puan veriliyor. Görme kaybı arttıkça ek puan artıyor. Görme engelli, şekilli sorulardan muaf tutuluyor. Extrapolasyon yöntemi uygulanıyor. Bu yüzden doğru yanlış sonuçları gözüküyor. Görme engellinin ek puanı esas sınav sonuç belgesinde de görülüyor. Ama talep ettiği takdirde doğru yanlış sayılarını gönderiyoruz.

Görme engellilere yarım saat ek süre veriyoruz. Ama kitapçığa bakıp bakmama durumuna göre bu süre değişiyor. Büyük puntoya ihtiyacı olanlara 14 puntuyla sınav veriliyor.

Tekerlekli sandalyeli biri geldiyse onu giriş katına veriyoruz. Şeker hastası böbrek hastası gibileri de giriş katına veriyoruz. Engelliler sınavlarda büyüteç, hesap makinesi kullanabiliyor. 1980'ler beri bunlar yönetmeliklerimizde bulunmaktadır. Engelli aday, sınavdan sonra Hacettepe ve Gazi Üniversitesinden bir hekim ekibi tarafından değerlendirmeye alınıyor. Ek puan hesaplamaları gizli tutulmaktadır.

Hande Sart, Boğaziçi Üniversitesi, Soru: Raporlar ne zaman gönderilmesi gerekiyor? Özellikle ADHD'de sorunlar oluyor mu?

CV: Bunun bir süre kıstası tam olarak olmamakla birlikte başvuru süresiyle kısıtlanıyor genelde. Ancak istisnalar bulunuyor.

Bize çok fazla engelli raporu geliyor. Ek puan almak amacıyla sınava gelenler oluyor. Üniversitelerde engelli kontenjanı diye bir şey yoktur. Çok farklı istekler olabiliyor.

Eğer engelli öğrenci dilekçeyle doğru yanlış sayısını öğrenmek isterse, bunu öğrenme imkânı bulunuyor.

Engin Yılmaz, Boğaziçi Üniversitesi. SBS deneme sınavından 2 örnek verilmiştir. Sesli olarak dinletilmiştir. Okuyucu eğitimi önemli bir konu. Bu eğitimler sırasında paragrafların nasıl okunacağından, altı çizili sözcüklerin nasıl ifade edileceğine dair bilgi paylaşımı yazılı olarak yapılacaktır.

Paylaşımlar ve Sorular

Soru: Bilkent ve Boğaziçi Üniversitesinde fiziksel engelliler için kütüphanede neler yapılmaktadır? Bu konu, yangın çıkışları acil durumları da kapsamakta mıdır?

Bilkent: Birçok binada tuvalet uygulaması mevcut.

Boğaziçi Üniversitesi: Kütüphanede fiziksel engelliler için asansör var. Engellilerle ilgili olan yeni binaların hepsinde bir tuvalet düzenlenmesine gayret ediliyor. Eski yemekhanemiz de kütüphane bünyesi şeklinde düzenlenirken, bunlara dikkat ediliyor. Üniversitemizde nöbetçi şoförlerimiz var. Öğrenci istediğinde liftli aracımız onu istediği yere götürebiliyor. Öğrenci talep ederse refakatçisiyle özel yurtlarımızda kalabiliyor.

Tayyar Kuz, Özürlüler İdaresi: Biz birçok konuyu yüzeysel olarak konuşuyoruz. Bu konularda broşür ve kitapçıkların olması gerekiyor. Fiziksel ve mimari konularda ihtiyaç duyulursa, bunun birçok kitabı ve dijital versiyonlar var. İzmir mimarlar odasının bu konuda dijital versiyonu var. Özürlüler idaresi ve Osman Tutav (Anadolu Üniversitesi) ile bu konuda sizlere yardımcı olabilir.

Öğrenci asistanları, gönüllüler?

Hacettepe Üniversitesi, gönüllü öğrenci asistanı var.

Elzi Menda, Sabancı Üniversitesi: Biz öğrencimizin programından bir danışman öğretim elemanı atıyoruz. Asperger sendromu olan bir öğrencimize yönelik olarak biyoloji bölümünde okumak istediğinde, danışmanı seçeceği programa göre ona yardımcı oluyor. Dönem başlarında yapmamız gereken en önemli şey öğretim üyeleriyle ders içeriği hakkında konuşmak. Hocayla konuşulduğunda ders içeriğine göre bir düzenleme yapılıyor.

Adem Özbek: Bu dönemin başında edebiyat bölümüne bir öğrenci geldi. Danışmanı ben oldum. Osmanlı Türkçesinde bir sorun yaşıyoruz. Osmanlıca ile ilgili bir düzenleme var mı?

Serdar Kulak, İstanbul Üniversitesi öğrencisi: Aynı zamanda Beyazay yönetim kurulu üyesi. Biz bu konuda bir dönem boyunca Osmanlıca dersi aldık. Zaten kullanılan mevcut bir Braille Arap alfabesi var. Bu baz alındığında diğer arkadaşlar ne öğrenirse kişi de onu öğreniyor.

Burada bir sıkıntı olmaz. Osmanlıca derslerinde o alfabeyi arkadaş kabartma olarak bildiği zaman, diğer arkadaşlar kelimenin yazılışın nasıl öğreniyorsa, o arkadaş da öyle öğrenebilir.

Sınavlarda, hoca süreyi uzun tutarak herkesin yazdığını yazdırabilir. Ya da soruyu aynı şeyi karşılayacak başka bir şeyle değiştirebilir. Burada öğrenci ve öğretim üyesinin karşılıklı etkileşim halinde olması gerekir.

Sıdıka Parlak, Uludağ Üniversitesi: Bizde çok sayıda işitme engelli öğrenci var çünkü biz de bir meslek yüksekokul var. 7 yıldır bu konuda uğraşıyorum. Buradaki çocuklar dil konusunda ortak bir dil geliştirmiş durumda ama bizimle anlaşmakta ciddi bir sorun yaşıyoruz. Engeli dışarıdan fark edemediğimiz için zaman zaman sorun yaşanabiliyor. Eğer kişi doğuştan işitme engelliye ve sonradan cihazla tanıştıysa, bu kişilere soyut kavramlar ve Türkçe dil yapısını öğretmemiz gerekiyor. İşitme engelliler konusunda danışmanlığın nasıl olması gerektiğine ilişkin kriterleri hazırlıyoruz. 13 ülkeyle birlikte bir çalışma yapıyoruz. Bunun kapanış final toplantısı Uludağ Üniversitesinde 19-23 Nisan tarihleri arasında yapılacak. Herkesi bekliyoruz.

Birçok ders müfredatını işaret diline çevirmeye çalışıyor ve dersleri işaret diliyle anlatıyoruz. Buradaki işaret dili sadece “body language” değildir. Sign language denilen şey sürekli gelişir.

Hande Sart, Boğaziçi Üniversitesi: Amerika’da bir üniversitede öğrencilerin %50’si duyuyor %50’si işitme engelli böyle bir model var. İşaret dili de bir dil. Üniversitemize seçmeli ders olarak işaret dili de öğretiliyor. Bizim az duyan 2 öğrencimiz vardı. Birisi aynı zamanda fiziksel engelli. Onun için bir öğrenci için konferans sistemini denedik. Bu öğrencimizden kısmı de olsa verim alabildik.

Bunun yanında sınıflarda gönüllü grupları oluşturularak çalışma gruplarında bu öğrencimiz desteklendi. İnanıyorum ki bu konularda YÖK de bir bütçe çıkacaktır.

Tayyar Kuz, Özürlüler İdaresi: Biz çeşitli illerde işaret dili tercümanlığı kadrosu açtık. Büyük şehirlerdeki konferanslarda bu kişilerden yararlanabilirsiniz.

Neşe Hanım, İstanbul Üniversitesi: Aslında bu çalışmaların kişilerin gönüllüğüne bırakılmadan YÖK’ün tüm üniversitelere yönelik talimatlarıyla yapılmalı. Çünkü çok farklı yapılarda üniversiteler olabiliyor. Öğretim üyeleri olarak engelliler için yapacaklarımızın inisiyatiflere bırakılmaması adına bir yönetmelik hazırlamamız gerekir.

Sıdıka Parlak: İşitme engeli için normal bir rapor geçerli olmuyor. Bu konuda Odyolog değerlendirme raporlarının verilmesi gerekiyor. Örneğin bu raporda kişinin 2 yaşındaki kişi kadar kelime bilgisine sahip olduğu söylenebiliyor. Normal sağlık raporunun hiçbir anlamı olmuyor. Odyolojik değerlendirme sonuçlarına göre her kişinin farklı değerlendirme sonuçları oluyor.

YEŞİL GRUP ÇALIŞTAY RAPORU

KAMU FARKINDALIĞINI ARTTIRMA

Sağlık Spor ve Kültür (SKS) Daire Başkanlığı altında örgütlenmiş olan “özürlü öğrenci birimi” levhasını kapıda gören öğrencilerin kapıyı çalarak yardım istemelerini

zorlaştırmaktadır. Ayrıca engelli olmayan öğrenciler de, psikolojik danışman olan ve özürlü birim sorumlusu olarak görevlendirilen bir kişiye başvurmakta isteksiz davranmaktadır. Bu nedenle rehberlik ve sosyal destek birimlerinin herhangi bir olumsuz etiketleme yapmadan engelli-engelsiz tüm öğrencilere destek vermesi olumlu bir sonuç veren bir uygulamadır (İstanbul Üniversitesi örneği).

1. Engelli araştırma ve uygulama merkezi bulunan üniversiteler için bir öneri: Danışma kurullarına Yapı İşleri Daire Başkanı, Strateji Daire Başkanı, Öğrenci İşleri Daire Başkanı gibi engelli öğrencilerin ihtiyaçları ile doğrudan ilgili kişilerin görevlendirilmesi

2. Yüksek Öğretim Kurumu tarafından rektörlüklere altı ayda bir yapılması gerekenlerle ilgili sorgulama yapılması

3. Engelli öğrenci birimi sorumlularının duygusal yatırım yapmadan “bozuk plak” tekniği ile yöneticilere ısrarla gereklilikleri hatırlatması

4. Engellilerle iletişim halinde olan kurumların (Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı vb.) hizmet içi eğitimden geçirilmesi

5. III. Engelsiz Üniversiteler Çalıştayında alınan kararların rapor haline getirilerek YÖK, Milli Eğitim Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı gibi kamu kuruluşlarına ve medya kurumlarına toplumun engellilik hakkındaki farkındalığını arttırmak amacıyla çalışmalar yapılmasının önerilmesi (kamuya eğitim uygulamaları) :

- Yöneticilere, kamu çalışanlarına eğitim seminerleri
- 2012 yılına kadar yasal düzenlemelerdeki gerekliliklerin uygulamaya dönüştürülmesi
- TV – radyo kanallarının kullanılması
- Kurumlar içinde hizmet içi eğitim sürecinin başlatılması
- Halkın bilinçlendirilmesi için muhtarların aktif olarak katılacağı projeler geliştirilmesi
- Engelli derneklerine engelli olmayanların katılımını sağlamak için özendirici faaliyetlerin düzenlenmesi
- Rehabilitasyon merkezi yöneticilerinin kamuoyu eğitiminde görevlendirilmeleri
- Gençlik ve Spor Müdürlüklerinin engellilere yönelik etkinlikler düzenlenmesi
- Yerel Yönetimlerin engelliler için kamusal alanda yapılması gereken düzenlemelerin (kaldırımlar, rampalar, konutlardaki düzenlemeler) yapılması, yapıların organize edilmesi konusunda bilinçlendirilmeleri ve bu konuda bilgilendirmeleri.
- İlkokul ve lise düzeyi eğitiminde engelliler ve ihtiyaçları konularında müfredata ekleme yapılması.

EĞİTİMCİLERİN FARKINDALIĞI

Engelli bir öğrenci engeli ne olursa olsun üniversitede eğitim hakkını kazandıktan sonra eğitimini sürdürmesi için eğitimle ilgili eksiklikler ve gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Hiç bir öğretim elemanı öğrencinin engelinden dolayı öğrenciyi eğitimi ile ilgili olumsuz bir yargıda bulunmamalıdır. Üniversitelerdeki öğretim elemanlarının hizmet alanlarında yapması uygun görülen durumlar;

a. Ders materyalleri:

- Öğretim elemanları eğitimleri sırasında öğrencinin engeline göre en iyi şekilde eğitim verebilmek için ders materyallerini öğrenciye vermesi, ders için gerekli kaynağı daha önce öğrenciye bildirmesi gerekir.
- Engelli öğrencinin durumu göz önünde bulundurularak sınıf içi düzenleme yapılmasında duyarlı davranılmalıdır.
- Öğrencilerin eğitimlerinde engelli öğrencilerin durumları göz önünde bulundurarak ders içi materyallerine dikkat etmeli bu yük olarak değerlendirilmemelidir.
- Eğitimleri ile ilgili bir zorluk olduğu takdirde engelli öğrenci koordinatörlüklerinden destek almaları gerekmektedir.
- Partner gerektiren engelli öğrenci varsa partnere destek vermelidir.
- Ders içinde dinleme cihazı kullanmak isteyen öğrenciye cihazını kullanmasına izin verilmelidir.
- Üniversitelerde görme engellilere yönelik teknik donanım varsa ders notlarını engelli öğrenci koordinatörlüğü ile işbirliğine girerek öğrenciye gerekli kaynak yaratılmalıdır.
- Bedensel engelli öğrencilerin binaların giriş katlarında eğitim görmelerine olanak sağlamalıdır.

b. Sınav ve not verme:

- Öğretim elemanları sınav sorularını yazılı olarak vermelidirler.
- Gerektiğinde sınavda partner (asistan/okutman) görevlendirmeli. Ancak bu görevlendirilen kişilerin duygusal davranmamalarına, bilimsel yardımda bulunmamalarına özen gösterilmelidir.
- Öğrencilerin sınav sonuçlarında da duygusal ya da fazladan puan verme gibi destekte bulunmamalıdır.
- Sınav süresi engellinin özelliği dikkate alınarak YÖK'ün belirlediği kriterler doğrultusunda gerektiğinde uzatılabilir(6 dakikaya 1 dakika ekleme).

c. Ödevler:

– Öğrencinin engellilik düzeyi göz önünde bulundurularak kendisini geliştirebileceği ve yetenekleri göz önünde bulundurulmalıdır.

d. Danışmanlık:

– Engelli öğrenciye kazandığı bölüme engeli uygun olup olmadığı konusunda olumsuz tutum geliştirmemelidir.

– Öğrenciye eğitimleri konusunda destek olmalı, eğitimi için kaynak ve materyalleri bulmada destek olmalıdır.

– Engelli öğrenciye yaklaşımda duygusal veya öğrencinin yapabilecekleri üstlenecek tarzda davranışta bulunmamalıdır.

– Engelli öğrenciye iş yapamaz gözüyle bakmayıp diğer öğrencilerle entegre bir yaşam için destek vermelidir.

– Eğitimcilerle her üniversitenin birimleri tarafından farkındalık toplantıları yapılmalı. Bu toplantılarda belli etik kurallara uyulmalıdır. Ayrıca farkındalık toplantılarının ve eğitimlerinin standartları olmalıdır.

Kocaeli Üniversitesi Menşure AYDIN

18 Mart Üniversitesi Didem GÜNDOĞAN

Zongudak Karaelmas Üniversitesi Gamze İNCE

Kırıkkale Üniversitesi Aytül ÇAKMAK

Başbakanlık Özürlüler İd. Abdülkadir ANAÇ

ENGELSİZLERİN EĞİTİMİ

Engelsiz Üniversite için engelsiz eğitimcilerin eğitilmesi gerekmektedir.

Bunun için başlıca şart eğitimcilerin bu konuda duyarlı kılınmasının sağlanmasıdır. Burada ana temanın engellilere acımanın aksine engelsizlerle aynı ortamda rahatlıkla yaşamlarını sürdürebileceği koşulların sağlanması olduğu vurgulanmalıdır. Bunun için ise öncelikle:

- Kampüslerinde bulunmayan Üniversitelerde; içerisinde engelli öğrenci danışmanlarının da gönüllü olarak görevli olacağı, rehberlik danışmanlık sosyal destek birimlerinin kurulması ve bu birimlerde gönüllü olarak çalışacak öğretim elamanlarının yer alması gereklidir.

- Her eğitim-öğretim yılının başında Üniversitelerin öğrenci işlerinden sorumlu Rektör Yardımcılarının, Fakültelerin öğrenci işlerinden sorumlu Dekan yardımcılarını ile toplantı yaparak fakültelerindeki engelli öğrencileri saptamalarını, uzmanlar tarafından hazırlanmış olan ilgili formları doldurarak, fakültelerindeki öğrenci işlerinde bunlarla ilgili veri tabanı oluşturulmasını sağlamalıdır.

- Bu veri tabanları oluşturulduktan sonra üniversitenin rehberlik birimleri ile koordinasyonlu olarak fakültelerin ilgili birimlerine ve bu birimlerdeki öğretim elemanlarına engelli öğrencilere ait bilgilerin ulaştırılması sağlanmalıdır.
- Bunun yanında fakültelerin Dekan yardımcıları, öğrenci işlerinden sorumlu eleman ve engelli öğrenci danışmanları ile toplantı yaparak bu öğrencilerin fiziki ortamlarının uygunluğu araştırılmalı ve eğitim ihtiyaçları belirlenmelidir. İvedilikle çözüm önerileri saptanarak, bunların ilgili birimlere iletilmesi ve bu ihtiyaçların giderilmesi sağlanmalıdır.
- Engelli öğrenciler hakkında bilgilendirilmiş olan öğretim elemanlarının duyarlılığını arttırmak için, her eğitim-öğretim yılının başında engelli öğrenciler danışmanları bu öğrencilerin de katılımını sağlandığı toplantılarda, seminerler ve paneller düzenleyerek, engelli öğrencilerin eğitimlerinde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerilerini saptamalıdır.
- Her eğitim-öğretim yılının sonunda aynı toplantılar yapılarak duyarlılık/farkındalık konusunda ulaşılan nokta saptanmalı ve durum analizi yapılmalıdır.

GÖRÜNMEYEN ENGELLİLER

Katılımcı Üniversiteler:

Boğaziçi Üniversitesi

Osmangazi Üniversitesi

Batman Üniversitesi

Anadolu Üniversitesi

Bilkent Üniversitesi

İstanbul Üniversitesi

A- Görünmeyen Engelliler Tanımı

- Öğrenme güçlükleri Disleksi, Dikkat eksikliği ve hiperaktivite (ADHD, DEHB: dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu) Özel eğitimi gereksinimi olan gruplar içindeki en büyük ve en az bilinen grubu

- Kronik Bozukluklar

a- Psikiyatrik (şizofreni, manik-depresyon, kronik depresyon)

b-Nörolojik (MS, epilepsi vb.)

c-Diğer(Şeker hastalığı, böbrek yetmezliği)

B-Yönetimin, Akademik personelin, öğrencilerin ve toplumun görünmeyen engelliler konusunda farkındalıkların artırılması ve bilgilendirilmesi

Metod:

- Rektörlük kanalıyla organize olunarak öğretim üyelerinin farkındalıklarının arttırılması,
- Her fakülte, yüksekokulda engelli danışmanı olmalı,
- Hazırlanacak web sayfasında başarılı ünlü olan kişilerin adları yazılmalı,
- Küçük broşürler rehberlik birimlerine, öğrenci işlerine kantinlere, kütüphanelere ve sağlık merkezlerine konularak bilgilendirme yapılmalı,
- Seminerler düzenlenmeli, STK'larla işbirliği yapılması ve konu uzmanlarının çağırılması
- Görünmeyen engellilerde ilgili öğretim stratejilerinin, sınav, ders ve laboratuvar ortamlarıyla ilgili üniversitelerin senatosundan geçmesi sağlanmalı,
- Akran danışması yolu ile farkındalık arttırılmalı
- .Disleksi, hiperaktivite ve kronik rahatsızlıkları da içine alması için birim adının içine Özel Gereksinimli Öğrenciler ibaresi eklenebilir.
- Üniversiteler medya ile beraber çalışılarak halkı bilinçlendirmeli,
- İlk Öğretim öğretmenlerine hizmetiçi eğitim (özellikle disleksi ve DEHB konularında)
- Yabancı dilde eğitim yapan üniversitelerin hazırlık sınıflarında engellilikle ilgili farkındalık eğitiminin başlatılması
- Öğretmen değerlendirmelerine engelli öğrencilerin ayrıca katılımının sağlanması
- Üniversitelerde özel eğitim ile ilgili seçmeli derslerin koyulması
- Başarılı ünlülerin örnek gösterilmesi
- Özellikle disleksi ve DEHB'li kişilerin güçlü olduğu yanlarının vurgulandığı aktiviteler düzenlenmeli (başarılı ünlüler sporcu, bilim insanı, gazeteci, iş insanı vb.)

ENGELLİ ÖĞRENCİ DANIŞMANI

Nuray Şimşek Nevşehir üni.

Banu Yaman Aksaray üni.

Esra Aktaş Okan Üni.

Claire Thomas Özel ODTÜ

Elif Emir Hacettepe Üni.

Danışmanda Bulunması Gereken Özellikler

- Engelli danışmanı, engelli komisyonundan olmalı
- Engelli danışmanı, bu konuda çalışmaya gönüllü olmalı
- Engelli danışmanı, konuyla gerçekten ilgili ve bilgilenmeye açık olmalı
- Danışmanlık yapacak kişilerin iletişim becerileri iyi olmalı, danışman engelli öğrenciler ve üst kademeler arasındaki koordinasyonu sağlayabilmeli

Danışmanın Konumu

- Üniversitelerin yönetim birimlerince bu kişi tanınmalı
- Danışmanın çalışmasını kolaylaştıracak; ofis, yetki, iletişim kanallarının açıklığı, resmi statü ve çalışma saati (akademik personel olarak çalışanlar için danışmanlığa ayırabilecekleri özel gün/ günler) gibi olanaklar sunulmalı
- Danışman diğer üniversitelerin engelli öğrenci koordinatörleriyle iş birliği yapmalı

Danışman ve Ekibi

- Engelli öğrenci danışmanının birlikte çalışabileceği gönüllü/görevli bu öğrenciler engelli öğrenciler arasından da olabilir, öğrenciler olmalı
- Danışmanın birlikte çalışabileceği, üniversite ile ilişkili olan mimar, doktor, psikolog v.b. gibi üyeleri içeren bir ekip kurulmalı ve ekibin devamlılığı üniversite yönetiminden bağımsız tutulmaya çalışılmalı.

Danışmanın ve Ekibinin İlk Planda Yapacakları

- Engellilerle çalışmak için bilgilenme ve bilgilendirme basamağından başlayan bir iş planı yapılmalı
- Her üniversite kendi çalışma usul ve esaslarını belirlemeli
- Üniversitedeki mevcut engelli öğrenciler tespit edilmeli ve merkeze başvurmaları sağlanmalı
- Öncelikle mevcut engelli öğrencilerin sorunları saptanmalı daha sonra da olası engelli öğrencilerin sorunları öngörülmeyle çalışılmalı
- Engelli öğrenciler arasında yapılacak bir tarama ile bir veri tabanı oluşturulmalı

Teknik Konular

- Üniversite resmi web sitesine -anasayfaya- engelli öğrencinin engelli öğrenci danışmanına nasıl ulaşabileceğine dair duyuru koyulması
- Gerekli teknik malzemelerin (jaws, Braille printer v.s.) okul dahilinde kullanımı için sağlanması

ÖĞRENCİLER ARASINDAKİ FARKINDALIK

Öğrenciler arasındaki(engelli-engelsiz) farkındalığı oluşturmak ve arttırmak için grubumuz 2 alt gruba ayrılmaksızın tek grup olarak çalışma kararı almıştır. Bunun temel nedeni farkındalık etkinliklerinin bir bütün olarak algılanmasıdır.

Kanka programları: engelli ve engelsiz öğrencilerin birlikte etkinliklere katılmalarını sağlamak

Topluma hizmet derslerinin engellilere yönelik projeler üretmesi

Akran eğitimi programları yapılabilir engelli ve engelsiz öğrencilerin birbirlerine akademik alanda

Üniv. Programlarına 2 kredilik ders konulması ya da mevcut programlara eklenmesi

Engelli öğrencilerin engellerini nasıl algıladığı ve engelsiz öğrencilerin engeli öğrencileri nasıl algıladığı (farkındalık)

Bitirme ya da dönem ödevlerinin konularının engellilerle ilgili hazırlaması

Öğrenci kulüplerinin engelli öğrencilerle ilgili iletişim becerilerinin nasıl yapılacağını öğretilmesi

Engelli öğrenciler için oryantasyon haftası için farkındalık oluşturma,

Engelli olmanın artıları üzerinde durma

Engellilerle ilgili birlikte yaşama alışkanlıkları oluşturma

Engellilerle iletişim nasıl kuruldukları, saçlarını nasıl tarayabilecekleri, uyumlu giyinme becerilerini kazandırmak

Okuyucu ve yazıların temini

Engelli öğrencilerin mezun olduktan diğer engelli öğrenciler için neler yapabilecekleri

Yardım acıma değil eşit birey olduklarını fark ettirmek.

Engelli öğrencilerin yetersizleri ile değil başka yetenekleri ve becerileri ile ilgilenmek

Afiş, broşür, gibi görsellerin dikkat çekilerek herkese farkındalığı kazandırmak

Engelli ve engelsizlerin birbirine muhtaç olduklarını hissettirmek.

Sivil toplum örgütlerinin farkındalıkla ilgili çalışmalar yapması

Düzenlenen konferans ve etkinliklerde işitme engelliler için çevirmen ve fiziksel engelliler için rampa,

Gruba katılanlar:

Yrd.Doç.Dr Mahmut Hızıroğlu

Gülbařak Diktař

Nevin Túrker

Mehmet Kızıлтаř

Prof.Dr. Nesrin Ařtı

Ulviye Kızılkaya

Onur Kadayıf

İrem Topuz

Prof. Dr. Ayřegöl Ataman

řerife Uludağ

Yrd.Doç.Dr.Nuray Tařtan